

ЕВРОПА РУСУМИДАГИ ХОРАЗМ ТЕАТРИНИНГ
РИВОЖЛАНИШИДА
АКТЁР, РЕЖИССЁР ВА ДРАМАТУРГИЯНИНГ ЎРНИ

Исокова Матлуба Комиловна

ЎзДСМИ, “Санъатшунослик” кафедраси доценти,

мустақил изланувчи

Аннотация: Ушбу мақолада, Хоразм театрининг ривожланиши, театрга етакчилик қилган актёр, режиссёр ва драматурглар ижодий ҳамкорлиги ва сахна талқинларига эътибор қаратилади.

Калит сўзлар: театр, драматург, труппа, драматург, пьеса, сахна, спектакль, режиссёр.

Аннотация: данная статья посвящена развитию хорезмского театра, творческому сотрудничеству актеров, режиссеров и драматургов, руководивших театром, и сценическим интерпретациям.

Ключевые слова: театр, драматург, труппа, драматург, пьеса, сцена, спектакль, режиссер.

Abstract: this article is devoted to the development of the Khorezm theater, the creative cooperation of actors, directors and playwrights who led the theater, and stage interpretations.

Keywords: theater, playwright, troupe, playwright, pьesa, stage, performance, director.

Хоразм ўзининг бой тарихи, маданияти, олим-у фузалолари ҳамда санъати билан бутун дунёга маълум ва машхур ўлкалардан бири сифатида тан олинган. Хоразмнинг олти ярим мақоми жаҳон мусиқа мулкига айланган. Бу диёр санъатнинг бошқа турлари бўйича ҳам ўзининг бой маданий меросига эга бўлган. Шарқда машхур созанда-ю гўяндлар, хассос ҳофизлар юрти бўлган Хоразмда

инқилобнинг дастлабки йиллариданоқ воҳа зиёлилари, етук санъаткорлар бутун бир труппага бирлашиб халққа хизмат қилишдек эзгу ният йўлида ҳаракат бошлаганлар.

1922 йили Ҳамза Ҳакимзода Ниёзийнинг Хивага келиши бу ҳаракатларнинг амалга ошишида катта рол ўйнаган. 1922 йил Хива шаҳрида 12 кишидан иборат Хоразм “Ҳукумат театри” тузилади. Етук санъаткорлар Машариф Полвонов бошлиқ “Ҳукумат театри” ўз ишини кичик сахна асарларидан бошлаб, тез орада тўлақонли драматик сахна асарларини сахналаштириш орқали халқ орасида ҳурмат қозона бошлайди. Театр ўнлаб сахна асарларини сахналаштиради. Ҳамзанинг “Бой ила хизматчи”, “Хива инқилоби”, “Тухматчилар жазоси”, “Заҳарли ҳаёт ёхуд ишқ қурбонлари”, Маннон Уйғурнинг “Фарғона фожеалари”, “Қармоқ”, “Туркистон табиби”, Ғулом Зафарийнинг “Эрк болалари” пьесалари шулар жумласидандир.

Муҳаммаджон Тожизода 1916 йилда Россиянинг Петербург шаҳрига бориб рус профессионал театри билан яқиндан танишган¹⁰². Унинг бу саёҳати Хоразмга келиб театр труппасини очишига тажриба бўлган. Унинг раҳбарлигидаги ўзбек труппаси Хоразмда 1921 йилнинг ноябрь ойидан бошлаб 1922 йилнинг май ойигача бўлади. Бу давр ичида театр сахнасида “Фарғона фожиалари”, “Бой ила хизматчи”, “Тухматчилар жазоси”, “Ким тўғри” каби пьесалар томошабинларга намойиш этилган. Жумладан Тожизоданинг ўзи ҳам “Хон зулми” спектаклида Хива хони Исфандиёр ролини маҳорат билан ижро этган.

1922 йилнинг апрель ойида 72 кишидан иборат Хива театр труппаси тузилади. Янгидан ташкил топган театр труппаси театр учун қурилган янги бинода иш бошлайди. Бу бино минг ўринга эга эди. Тўрт ой ичида қуриб битказилган минг кишига мўлжалланган театр чин маънода халқ уйи, маърифат улашувчи масканга айланди. “...Театр составига таниқли халқ талантлари мужассамланди. Муҳаммад Юсуф Харратов, Мадрахим Ёқубов (Шерозий), Қадам Қутлиев, Жуманиёз Қалантаров, Шариф Оллаёров, Самандар

Сараймонов, Умар Қурбоний, Рўздат Юсупов, Саодат Мухтарова, Ҳаётхон Абдуллажонов, Ғани Жалил ва бошқалар шулар жумласидандир. Муҳаммад Шариф Полвонов театрни ташкил этганлардан ҳамда унинг биринчи режиссёри. Ёш коллективга ўша пайтда Хивада яшаб турган Ҳ.Ҳ.Ниёзий катта ёрдам берди”¹. Номлари юқорида зикр этилган ижод аҳлидан иборат театр жамоаси халққа хизмат қилиш йўлида бирлашди.

Шу даврда “Инқилоб кўёши” газетасида Хоразмда давлат театри номини олган театр 1922 йил 22 апрелида ташкил қилиниб, 1922 йил 1 августда Хоразм Ёшлар Иттифоқи Марказий Кенгаши қошида, яна бир янги театр, кейинчалик Хоразм ёшларининг “Сайёр” театри номини олган театр жамоаси вужудга келганлигини ёзган.

Хоразмда биринчи давлат театри юқори ташкилотларнинг бевосита раҳбарлигида ташкил этилган. Хоразм Марказий ижроия комитетининг 1922 йил 26 апрелидаги 24 номерли баённомасида давлат театрига борадиган кўчани “Театр кўчаси” деб номланган. Давлат театрига дастлаб Ҳамза, 1922 йил октябрь-ноябрь ойларида Валитов мудирлик қилган².

1923 йил театрнинг ихтиёрига сахна учун зарур бўлган 900 дан ортиқ қуроллар, кийимликлар, турли буюмлар тўпланган. 1923 йили кузида Хоразмда биринчи марта Фотихий Бурношнинг “Тоҳир ва Зухра” асарининг сахнага қўйилиши Хоразм сахна санъатининг катта ютуғи бўлди. Асарни сахналаштиришда Машариф Полвонов, Ёқуб Девонов, Ойша Бикчурина ва бошқаларнинг хизматлари катта бўлган. Зухро ролида Ханская, Тоҳир ролини Ёқуб Девонов, Зухронинг отаси ролини Ханский, канизак ролини Ойша Бикчуриналар ижро этганлар.

Труппа дастлаб ўз фаолиятини кичик асарларни сахналаштиришдан бошлади. 1923 йил 15 ноябрида Хоразм давлат театрига раҳбар этиб тайинланган

¹ Театральный Узбекистан. – Т: Орган театрального общества Узбекистана, 1982. Б-3.

² Собиров О. Ҳамза ва Хоразмда биринчи давлат театри // Хоразм ҳақиқати, 1982 йил 2 март.

Машариф Полвонов ташаббусида кичик сахна асарлари намойиш этилди. Аста-секин мазкур театрда йирик ва чуқур мазмундор тўлақонли сахналаштирилган драматик асарлар томошабинлар олқишига сазовор бўла бошлаган. Айниқса драматург Ҳамза Ҳакимзода Ниёзийнинг “Бой ила хизматчи”, “Хива инқилоби”, “Заҳарли ҳаёт ёхуд ишқ қурбонлари”, Маннон Уйғурнинг “Туркистон табиби”, Ғулом Зафарийнинг “Эрк болалари” каби пьесалар бирин-кетин сахналаштирилди. 1923 йилнинг кузида Хивада илк бор сахнага қўйилган “Тоҳир ва Зухра” (Фотиҳий Бурнош) асари Хоразм театрининг катта ютуғига айланади. “Асарни сахналаштиришда Машариф Полвонов, Ёқуб Девонов, Ойша Бекчурина ва бошқаларнинг хизматлари катта бўлди. Зухра ролини Ханская, Тоҳир ролини Ёқуб Девонов, Зухранинг отаси ролини Машариф Полвонов, Тоҳирнинг отаси ролини Ханский, канизак ролини Ойша Бекчуриналар ижро этганлар”³.

1924 йил 27 октябрда Ўрта Осиёда маъмурий-худудий бўлиш ишлари ўтказилиб, Хоразм воҳасида Хоразм ва Тошқовуз вилоятлари ва Қорақалпоғистон мухтор Республикаси ташкил этилган. Хоразм воҳасида миллий-маъмурий жиҳатдан учта вилоят ташкил қилинган бўлсада, ҳар бирида бир неча тилларда театр ҳаракати давом этаверган, улар ўртасида ижодий ҳамкорлик кучайган. 1925 йилнинг бошларида биргина Тўрткўл шаҳрининг ўзида ўзбек, қорақалпоқ, рус, украин, татар, қозоқ хаваскор труппалари мавжуд эди. 1924-1925 йилларда Хоразм округида бта драма труппаси ва тўғараги (Хивада 3та, Урганчда 2та, Гурланда 1та), Қорақалпоғистонда ўндан ортиқ тўғарак: Тўрткўл, Чимбой, Хўжайли ва Қўнғирот шаҳарларида туртта клуб ташкил қилинди. Бу пайт миллий театрларни ташкил этиш ишлари бошлаб юборилган эди.

Ўттизинчи йилларга келиб, мазкур театр репертуарида А.Мажидийнинг инсценировкаси асосида “Қўрқинчли теҳрон”, А.Қодирийнинг “Бахтсиз кув”, Ғулом Зафарийнинг “Ҳалима”, Хуршиднинг А.Навоий достони асосида янги

³ Комил Аваз. Театр табаррук маскан. / Театр. 2000 й.4 сон.

замон руҳида ёзилган “Фарҳод ва Ширин”, Чўлпоннинг “Ёрқиной” драмаси ҳамда бундан бошқа қатор саводсизликни битириш, эрк—озодликка эришишга бағишланган асарлар пайдо бўлади.

Хоразмнинг маркази 1933-йили Урганч шаҳрига кўчирилиши муносабати билан театр ҳам Урганчга кўчирилади ва “Хоразм округ давлат мусикали драма театри” номини олади. Театр давр билан ҳамнафас одимлаб, ўз репертуарини ранг-баранг янги асарлар билан бойитиб борди ва томошабинлар таҳсинига сазовор бўлди. Айни шу даврда театрга воҳанинг ҳамма туманларидан, Республикамизнинг турли вилоятларидан йиғилган санъаткорлар, жумладан, М.Яқубов (Шерозий), Раззоқ ота Омонов, К.Раҳимов, К.Искандаров, Р.Бойжонова, Қ.Бойжонов, С.Камолов, М.Сафоев, М.Худаёров, О.Худаёрова, О.Очилова, В.Фаёзов, Ў.Ғойипова, З.Қобулов, Тамарахоним, Р.Шокиров, И.Қосимов, Юсуфжон қизик Шакаржонов, А.Турдиев, Р.Абдурахимова ва бошқа талантили актёр ва созандалар, режиссёр ва рассомлар ҳамда театр ташкилотчиларининг келиб кўшилиши театрнинг янада юксак поғоналарга кўтарилишига, унинг мусикали драма театрига айланишига сабаб бўлди. Ана шундай катта кучга, имкониятга эга бўлган театр К.Яшиннинг “Ёндирамиз”, “Номус ва Муҳаббат”, “Гулсара”, Н.Сафаровнинг “Уйғониш”, Ҳамзанинг “Бой ила хизматчи”, “Холисхон”, К.Гоццининг “Маликайи Турандот”, Гоголнинг “Ревизор”, А.Навоийнинг “Лайли ва Мажнун”, “Фарҳод ва Ширин”, шунингдек, “Тоҳир ва Зухра”, “Ошиқ Ғариб ва Шоҳсанам” каби спектаклларни сахналаштириб муваффақиятларга эришди. “Группага Салим Хўжаев, Салоҳиддин Камолов, Карим Раҳимов, Ваҳобжон Фаёзов, Солиҳ Девонов, Оҳунжон қизик Ҳузуржонов, Ўрозгул Ғойипова, Ражаббиди Бойжонова, Раҳмон Оллоберганов, Маҳмуд Сафоев, Онабиди Полвонова ва рассом В.Ф.Каминскийлар келиб кўшилди”⁴. Шунингдек, пойтахтдан Тамарахоним, Гавҳар Раҳимова, Зухур Қобулов, Амин Турдиев сингари санъаткорлар ҳам

⁴ Театральный Узбекистан.-Т: Орган театрального общества Узбекистана, 1982. Б- 4.

сафарбар этилди. Ана шундай катта ижодкор куч ва имкониятларга эга бўлган мазкур театр жамоаси бутун республикага доврўғ ёйди.

1937-1939 йилларда Хоразм театрида режа бажарилмаганлиги, асосан концерт фаолияти билан машғул бўлганлиги учун жамоа танқидга учраган. 1940 йил октябрь ойида Хива театри вилоят колхоз театрига айлантирилган. Хонқа ва Гурланда туманлараро театрлар ташкил қилинган. Барча театрлар учун спектакллар яратиш бош вазифа қилиб қўйилган. Театр жамоалари янги спектакллар яратиш ишларини бошлаб юборган.

Хоразм давлат театри 1940 йил охирида З.Фатхуллиннинг “Сотқинлар” драмаси, 1941 йил бошларида Ҳамза Ҳакимзода Ниёзийнинг “Ҳолисахон”, Исмоил Акрамнинг “Адолат”, К.Бурношнинг “Зухра ва Тохир”, Босит Ҳалилнинг “Ошиқлар” асарларини сахналаштирди. 1941 йил бошида Хивада вилоят колхоз театри Исмоил Акрамнинг “Адолат” асарини сахналаштирилган бўлса Хонқа театрида “Роҳатой” ва “Ҳаёт учун”, Гурлан театрида З.Фатхуллиннинг “Гунчалар” асарлари сахнага қўйилган. Оқибатда Хоразмда ҳаваскорлик театри тўғараклари ҳам жонланган.

1941 йил 23 январдан Хоразм вилоят давлат театрида Алишер Навоийнинг таваллудига бағишлаб “Фарҳод ва Ширин” асари қайта сахнага қўйилган. Спектаклда Фарҳод ролида Машариф Сафоев билан бирга ёш актёр О.Қосимов, Ширин ролида театрнинг талантли актрисаси Ражаббиви Бойжонова билан Ўрозгул Ғоиповалар рол ижро этган. Фарҳоднинг дўсти Шопур ролини Матёқуб Худоёров, арман подшоси Меҳинбоону ролини Нусратхоним Ғофуржонова, Эрон шоҳи Ҳусрав ролини Рихси Шокиров, унинг ўғли Шеруя ролини актёр Раҳимов, Ёсуман кампир ролини Онабиби Қораевалар ижро этганлар. Спектакль постановкачи режиссёр Зухур Қобулов ва актёрлар Алишер Навоийнинг ибратли сўзлари, ғазалларини томошабинларга етказишга ҳаракат қилганлар. Режиссёр “Фарҳод ва Ширин” спектаклининг ғоявий бадиий жиҳатдан муваффақиятли чиқишида актёрлар ижросидаги тўлақонли гавдалантирилган, натижада бадиий

яхлитлик вужудга келган. Декорация, хитой, эрон арман гўзалларининг бир-бирини такрорламас рақслари, уларнинг енгил пластик ҳаракатлари ҳамда Фарҳоднинг кўзгуда тоғли ўлканинг гўзал маликасини кўриши ва шу каби қатор сахна кўринишларини мисол қилиш мумкин.

Хоразм вилоятининг “Хоразмская правда” газетаси чоп этилган мақолада, Ширин ролини ижро этган актриса Ражаббиди Бойжанованинг истеъдоди юксак баҳоланади. Меҳинбону ролини ўзига хос такрорланмас талант билан Нусратхоним Гофуржонова ижро этиб, пьесанинг бошидан-охиригача у шоҳона улўғликни йўқотмган. У ижросидаги қаҳрамон характерини талқини юқори баҳога сазовор бўлган. Шоҳнинг Фарҳод билан учрашуви, Эрон элчиларининг қабул қилиниши, Фарҳоднинг Хисрав бошлиқ босқинчиларга қарши курашга отланиши каби эпизодлар жуда таъсирли намоёиш этилган.

Театр жамоаси ўз томошабинларига ҳозиржавоб асарлар яратиш мақсадида ҳар хил мавзулардаги сахна асарларини яратди. Комил Яшиннинг “Ёндирамиз”, “Номус ва муҳаббат”, “Тор-мор”, ўзбек хотин-қизларнинг озодлик курашини акс эттирган “Гулсара” (К.Яшин, М.Мухамедов асари, Т.Жалилов мусиқаси), Алишер Навоий поэмаси асосида сахналаштирилган “Лайли ва Мажнун”, “Фарҳод ва Ширин”, Ҳ.Ҳ.Ниёзийнинг “Бой ила хизматчи”, “Майсаранинг иши”, “Холисхон”, С.Абдулланинг “Тоҳир ва Зухра” мусиқали драмалари намоёиш этилиб, халқнинг олқишига сазовор бўлган.

Рус ва жаҳон классиклари К.Гоццининг “Маликаи Турондот”, В.Гоголнинг “Ревизор” асарлари асосида сахналаштирилган спектакллар томошабинлар томонидан ижобий тарзда қабул қилинган. Театрнинг бундай муваффақиятга эришишида театр режиссёрлари Зухур Қобулов, Сайфи Олимов, Армуғон Мухамедов, дирижёр Шариф Рамазонов, балетмейстер Тамарахонимларнинг хизмати катта. Айни шу даврда театрда режиссёрлар томонидан Ю.Жабборов, К.Исмоилов, Н.Юсупова, М.Раҳимов, У.Ғоипова, С.Девоннов, Б.Девоннова, О.Рўзматова, Р.Омонов, С.Камолов, Л.Абдуллаева, К.Раҳимов, К.Искандаров,

Қ.Бойжонов, Р.Бойжонова, М.Сафоев, О.Очилова, М.Худоёров, О.Худоёрова, С.Хожиева, Р.Мусаев, С.Мусаева, О.Қориева каби истеъдодли ёш актёр ва актрисаларни кашф этган.

1941-1945 йилларда юз берган иккинчи жаҳон уруши туфайли Хоразм халқи ҳам оғир шароитларда яшашган мажбур бўлган. Шу боис, халқнинг оғир аҳволи, ҳарбий шароитнинг вужудга келиши оқибатида театр жамоасига ҳам бир синов бўлди. Собиқ Шўролар ҳукуматининг “советча” руҳдаги спектаклларни сахналаштириш ислоҳоти амалга ошириш бўйича буйруқлар келган. Шу билан бирга, театр жамоаси Хоразм халқига хос бўлган мусиқа, тарихи, миллий урф-одатлари, миллий қаҳрамонларини сахнага олиб чиқишни ҳам ўйлаган бўлиши, табиий. Чунки, Фашизмга қарши курашда улар ҳам ўз ҳиссасини қўшишга ҳаракат қилиб уудалашган. Театр ижодий жамоаси фронтга ёрдам уюштиришда фаол иштирок этганлар. Шахсий жамғармалар, қимматбаҳо буюмлар ва иш ҳақларидан маълум бир қисмини фронт учун берганлар. Жумладан, театрнинг етакчи актёрлари уруш вақтида асарлардаги роллари учун бериладиган барча ганорарларни фронтга беришган. Бу албатта ижод аҳлининг кўмаги, билдирган беминнат ёрдами тақсинга сазовор эканлигини билдиради.

Театр сахнасида 1942 йилнинг оғир кунларида ҳам “Қурбон Умаров” спектакли “Фронт” ва “Тилла” инсценировкаси қайта-қайта намойиш қилинган. Шу йилнинг 7 ойи ичида 126 марта спектакль сахнаштирилган. Бу спектаклларни жами 46209 нафар томошабин кўради. “Театр репертуарига “Нурхон”, “Тоҳир ва Зухра”, “Ревизор”, “Десант”, “Капитан Бахметов”, “Ўлим босқинчиларга” каби спектакллар ҳам қўйилган. Халқ кайфиятини бироз бўлсада кўтариш мақсадида, шунингдек, “Аршин мол олан”, “Беш сўмлик келин”, “Фарход ва Ширин”, “Лайли ва Мажнун” каби кўплаб спектакллари сахнага олиб чиқилди. Театр жамоаси шоир Ю.Юсупов (Айёмий)нинг ўзбек халқининг қасамига бағишланган “Қасамёд” инсценировкаси асосида сахналаштирган.

1949 йили Тошкент ва Фарғона водийси бўйлаб қилинган ижодий сафар Хоразм театри учун жуда самарали ва муваффақиятли бўлган. Гуруҳнинг тайёргарлик ишлари вилоят раҳбари Мадрахим Раҳмонов томонидан назорат қилиниб, молиявий-ташкилий ишларга шахсан ўзи раҳнамолик қилган. Гуруҳнинг концерт дастури Хоразм халқ куйлари, сувора туркумидаги кўшиқлар, мақомларнинг ашула ва чолғу қисмларидан намуналар, айтишувлар, дostonлардан парчалар, рақс куйлари ва халқ ўйинларидан ташкил топгани билан ажралиб турган. Бу жараёнда Комилжон Отаниёзов Ўзбекистон халқ артисти, М.Шерозий, М.Сафоев, О.Очилова, Ю.Жабборов, К.Исмоилов, Н.Юсупова, М.Раҳимов, У.Ғоиповалар Республикада хизмат кўрсатган артист унвонига сазовор бўлди. Актёрлар Ваҳобжон Фаёзов, Онабиби Очилова, Салой Девонлар эса театрнинг доврўкли санъаткорлари даражасига кўтарилди. Таниқли истеъдод соҳиби Ваҳобжон Фаёзовнинг Мажнун, Фарход, Қодир, Ғофир, Рустам, Онабиби Очилованинг Ҳалима, Лайли, Ширин, Гулсара, Жамила, Зухра сингари такрорланмас роллари мутахассислар ва томошабинлар эътиборига тушган.

Гуруҳ аъзоларининг гастроль ижодий сафари учун 1949 йилда Чоржўй – Урганч темир йўллари тармоғи ишга тушганлиги муносабати билан концерт гуруҳи аъзолари учун махсус вагон ажратилган. Биринчи концерт Тошкент эстрада театрининг биносида муваффақиятли ўтиб, сафарнинг учинчи куни Тошкентдаги Пушкин номидаги истироҳат боғининг ёзги биносида учта вилоят – Бухоро, Фарғона ва Хоразм санъаткорларининг кўшма концерти ташкил этилган.

Кўшма концерт дастурида ҳукумат раҳбари Усмон Юсупов саҳнага чиқиб, Комилжон Отаниёзовни тақлиф қилган ва концерт дастури хоразмлик санъаткорлар иштирокида бир ярим соатларча давом этган. Шундан сунг, саҳнага Усмон Юсупов чиқиб, хоразмлик санъаткорларнинг ижодий муваффақиятларини кўллаб-қувватлайди.

Таникли санъаткорлар эртасига Республика радиосидан хоразмлик санъаткорлар: Комилжон Отаниёзов, Ваҳобжон Фаёзовларга Ўзбекистон халқ артисти Ҳожихон Болтаев, Султонпошша Раҳимова, Ўразгул Ғойипова, Онабиби Очилова, Юсуф Жабборов, Карим Исмоилов, Назира Юсупова, Зухур Қобуловларга Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист унвонлари берилганлиги, гуруҳнинг ўттиз икки нафар иштирокчиси Олий кенгашнинг “Фахрий ёрлиғи” билан тақдирлангани ҳақида хабар тарқалади. “Хоразмлик санъаткорларнинг сафарлари бир ой давомида Тошкент шаҳрида, кейин Андижон, Фарғона, Самарқанд каби вилоятларида давом этади”⁵.

Бундан қурилиб турибдики, Хоразмнинг ўзига хос санъатининг тарғиб қилишда республикада ўз ўрни ва аҳамиятига эга эканлиги намоян бўлган. Хоразмда кўплаб шоир, созанда, раққос ва театрнинг турли намояндалари тўплангани аниқ.

“1946-1949 йиллар орасида саҳналаштирилган спектаклларда ижронинг бадиий етуклиги билан “Ревизор”, “Армуғон”, “Олтин кўл” сингари спектакллар мисолида кўлга киритилган натижалар айниқса эътиборли бўлди.

Хоразм театри Гоголнинг “Ревизор” асарида (реж.И.Ильянов.1947й.) ҳоким ролини Рихси Шокиров, Хлестаковни Абдулла Эшчонов, учинчи бор қайта саҳналаштирилган “Гулсара”да (1948) Гулсара ролини тажрибали Онабиби Очилова қаторида ёш ижрочи Султонпошша Раҳимова, Қодир ролида, унинг доимий ижрочиси Ваҳобжон Фаёзов, Иброҳим ролида Салой Девонов; “Армуғон”да (реж. В.Фаёзов, 1949) бош ролларни Султонпошша Раҳимова ва у билан театрга кетма-кет кириб келган Санъат Девонов ижро этишди. Мухлислари қалбидан ўрин олган театр актёрлари Султонпошша Раҳимова ва Санъат Девонов 1949 йили саҳналаштирилган “Олтин кўл” (реж. Зухур Қобулов) спектаклида Шоҳиста ва Турсунали ролида саҳнага чиқиб, театр келажагини

⁵ Матёкубов М. Театр уруш йилларида // Хоразм ҳақиқати, 1982 йил 11 март.

таъминловчилар қаторидан ўрин олишди. Уларнинг сафида Р.Худоёров, З.Гафарова, Эркиной Бекжонова сингари умид қилса арзигулик ёшлар бор эди”⁶.

Юкорида тилга олинган сахна асарларида театрнинг етакчи актёрлари режиссёр томонидан тақсимлаб берилган роллари устида тинимсиз иш олиб бориб муҳлисларига эга бўлишди. Халқчил, қашулалари билан халққа манзур бўлган буюк санъаткорлар Хоразм театрининг янада юксалишига хизмат қилиб йиллар давомида устоз-шогирд анъаналари давом этиб келмоқда.

Фойдаланган адабиётлар рўйхати:

1. Комил Аваз. Театр табаррук маскан. / Театр. 2000 й.4 сон.
2. Матёқубов М. Театр уруш йилларида // Хоразм ҳақиқати, 1982 йил 11 март.
3. Собиров О. Ҳамза ва Хоразмда биринчи давлат театри // Хоразм ҳақиқати, 1982 й. 2 март.
4. Турсунов Т. Ўзбек театр тарихи. –Т: ART PRESS, 2010. Б-485.
5. Театральный Узбекистан. – Т: Орган театрального общества Узбекистана, 1982. Б-3.